

İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM YAKLAŞIMI

Zeynep Sude ERSU

Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, zeynepsudeozkan@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4146-1239

Ersu, Zeynep Sude. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Yaklaşımı". ulakbilge, 89 (2023 Eylül): s. 1013–1020. doi: 10.7816/ulakbilge-11-89-07

ÖZ

19. yüzyılda yaşamış olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Türk eğitim tarihinin önemli isimlerindendir. Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri'nde hem ülkemizdeki hem Avrupa'daki eğitim sistemlerini incelemiş olması sebebiyle Baltacıoğlu'nun eğitime yönelik görüşleri önemli görülmektedir. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim yaklaşımı günümüz eğitimine ışık tutar mı?" sorusu araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Baltacıoğlu, Cumhuriyet Dönemi tiyatrosunun önemli oyun yazarlarından. Baltacıoğlu'na göre eğitim bir öğretim işi değil bir yaşama biçimidir ve okulun görevi çocukları hayata hazırlamaktır. Bilgiyi sadece sunmanın yetmediğini ve onu çocuklara hayatın içinde kullanmayı öğretmenin önemli olduğunu düşünmektedir. Onun eğitim anlayışı "şahsiyet ilkesi", "çevre ilkesi", "çalışma ilkesi", "verim ilkesi" ve "başlatma ilkesi" ilkelerine dayanmaktadır. Sadece teorik olan bir eğitim yerine işlevsel bir eğitimi savunur. Baltacıoğlu'nun düşüncelerinin günümüzde benimsenen yapılandırmacılık yaklaşımıyla benzer olduğu görülmektedir. Çok sayıda pedagoji, felsefe, sosyoloji, sanat ve edebiyat eseri bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsmayıl hakkı baltacıoğlu, eğitim, eğitim yaklaşımı, eğitime bakış, öğretim

Makale Bilgisi:

Geliş: 1 Temmuz 2023

Düzeltilme: 6 Ağustos 2023

Kabul: 19 Eylül 2023

Giriş

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu 19. yüzyılda yaşamış olan önemli bir fikir insanı ve eğitimcidir. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim yaklaşımı günümüz eğitime ışık tutar mı?" sorusu araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Baltacıoğlu, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri'nde eğitim sistemini incelemiştir. Yurt dışında da eğitim üzerine incelemelerde bulunduğundan eğitime yönelik görüşleri önemli görülmektedir (Ergün, 1996: 9). Baltacıoğlu önemli görevler almış ve vatanseverliği ile ülkesine faydalı olmuştur (Nozoğlu, 2023: 1).

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, 28 Şubat 1886 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Baltacıoğlu'nun babası İbrahim Ethem Bey, iyi derecede mektepli olmamasına rağmen bir kültür adamıdır. Baltacıoğlu'na kitap sevgisini babası aşılamıştır. Annesi Hamide Hanım, okula gitmemiştir. Bununla birlikte, eğitiminde annesinin manevi desteğini görmüştür. İkisi üvey üç kardeşi vardır. Üvey kardeşleri ile arası çok iyi ve ilişkileri dostçadır (Baltacıoğlu, 1938: 17).

Baltacıoğlu dört buçuk yaşında okula başlamıştır. Onun kişisel gelişiminde 1902 yılında tamamladığı Vefa İdadisinin önemli vardır. Burada okurken Jean-Jacques Rousseau'nun *Emile* eseri onun düşünce dünyasına ışık tutmuştur. O yıllarda tiyatro ve hat sanatıyla ilgilenmiştir. (Bayraktar, 2008: 406).

Baltacıoğlu 1904'te Darülfünun-u Osmani'de Ulum-u Tabiiye (fen bölümü) başlamıştır. Eğitimi devam ederken ayrıca Babiali Divan-ı Hümayun Defteri Kalemünde memur olarak görev almıştır. 1908'de Darülfünundan mezun olmuştur. 1909 yılında Darülmualimin-i İptidaiyede hat sanatı derslerine girmiştir. 1910 yılında ise Avrupa'da elişleri öğretimi konusunda araştırmada bulunması için görevlendirilmiştir. Baltacıoğlu İngiltere, İsviçre ve Belçika'ya gidip araştırmalar yapmıştır. Avrupa'da okulları, parkları, müzeleri ve tiyatroları gözlemlemiştir. Avrupa'dan döndüğünde hat ve eliş derslerini tekrar sürdürmüştür. 1913 yılında Darülfünun Terbiye Müderrisliğine atanmış, hat ve eliş derslerine ek olarak Darülmualimatta psikoloji dersleri vermeye başlamıştır. 1915'e kadar ilkokul ders nazırlığı görevinde bulunan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, 1916'da Darülfünun Terbiye Muallimliğine atanmıştır. 1917'de Darülfünundaki değişiklikler sonrasında eğitim sosyolojisi alanında ders vermiştir (Aytaç, 1989: 4; Karal, 1978: 20).

Baltacıoğlu 1920'de Darülfünun Edebiyat Fakültesinin dekanı, 1923'te Darülfünunun emini (rektörü) olmuştur. 1922'de Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisinde (Güzel Sanatlar Akademisinde) estetik ve resim eğitimi vermiştir. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, 1927 yılında Darülfünun eminliğinden istifa etmiştir. Daha sonra Ankara Gazi Muallim Mektebinde (Gazi Terbiye Enstitüsünde) müdür olarak görev almıştır. 1933'te Darülfünunun kaldırılması üzerine, Baltacıoğlu'nun Darülfünundaki müderrisliği son bulmuştur (Özen, 1999: 6; Kaytancı, 2014: 9).

Baltacıoğlu, 1934 yılında *Yeni Adam* isimli, haftalık olarak basılan sanat ve edebiyat dergisini kurmuştur. 1942 yılında Ankara Üniversitesinde yeni oluşturulan pedagoji kürsüsü profesörlüğüne gelmiştir. 1942 yılında Afyon ve 1946 yılında ise Kırşehir milletvekilli olmuştur. 1950'de emekli olduktan sonra *Yeni Adam* dergisini tekrar çıkarmaya karar vermiştir. Baltacıoğlu, 1978 yılında Ankara'da hayata gözlerini yummuştur (Nozoğlu, 2023: 12).

Felsefeden sosyolojiye, sanattan eğitime pekçok alanda eserleri olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun roman ve tiyatro eserleri de bulunmaktadır. Baltacıoğlu aynı zamanda hattat ve dekoratördür (Baltacıoğlu, 1998: 4). Baltacıoğlu'nun yüz yıl önce belirttiği fikirler, günümüz eğitimde hala çağdaş eğitimcilere yol gösterici olmaktadır (Kartal İncebacak, 2021: 7).

Baltacıoğlu'nun Eğitim ve Öğretimle İlgili Görüşleri

Baltacıoğlu bilimden fikre yükselmiş ve eğitimin felsefesini yapabilmiştir. Bilim insanının sadece bilim düzeyinde kaldığında iyi bir teknisyen olduğunu düşünmektedir. Ona göre, iyi bir bilim insanı bilimi ülke ve insan problemleriyle yoğurmalı ve özgün fikirler üretmelidir. Baltacıoğlu hayalindeki yeni adamı yetiştirme düşüncesindedir (Ergün, 1996: 10).

Baltacıoğlu'nun eğitim yaklaşımına benzer olarak günümüz eğitiminde *tasarım beceri atölyeleri* bulunmaktadır. Baltacıoğlu, öğrencilerin hayatın kendisiyle buluşabileceği, üretebileceği bir eğitimi önemsemektedir (Kartal İncebacak, 2021: 316).

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'na göre eğitim bir öğretim işi değil, bir yaşama biçimidir ve okulun görevi çocukları hayata hazırlamaktır. Baltacıoğlu, bilgiyi hayatın içinde kullanmanın çocuklara öğretilmesini önemesemektir. Ona göre, eğitimde hürriyetle disiplin bir arada olmalıdır. Eğitim kişilere bilgi ve beceri kazandırmadan ziyade kişilik kazandırmadır. Baltacıoğlu, okulların çocuklara sadece bilgi öğrettiğini, o bilgiyi benimseyip yaşamayı ve gerektiğinde savunmayı da öğretmenin gerekli olduğunu belirtmektedir (Şişman, 2014: 172).

Baltacıoğlu konferanslarında, yazılarında ve kitaplarında eğitim sisteminde yeniliği gerekli gördüğünü ifade etmiştir. Ona göre, pasif nesiller yetiştiren, millilikten uzak olan eğitim sistemi, tüm sıkıntıların sebebidir. Baltacıoğlu, düşmanın bizi ruhumuzdan ve kalbimizden ayırdığını, tekrar canlanmak için ayağa kalmamız gerektiğini belirtir (Akyüz, 2014: 315). Üretime ve yaratıcılığa dayalı bir eğitim sistemini savunur. Eğitimin en önemli amaçlarından birinin üretici adam yetiştirmek olduğunu belirtir (Kaytancı, 2014: 85).

Meşrutiyet Dönemi sonlarında, köyü eğitim yoluyla ilerletme çabası yerine eğitime yön veren köy düşüncesinde olmanın önemine değinerek köydeki öğretimin kıymetini belirtir. Baltacıoğlu tarıma dayanan eğitimi çok yararlı bulmaktadır (Akyüz, 2014: 314).

Baltacıoğlu eğitiminde güzel sanatların önemini ilk ortaya atan eğitimcilerdendir. Toplum düzeninin sağlanmasında sanatçıların çabalarının olduğunu düşünmektedir. Eğitimin sadece okul açmak olmadığını, ressamların, şairlerin ve müzisyenlerin milleti kurtaracak kişiler olduğunu ifade eder. Ayrıca, ebeveynlerin uslu çocuk yetiştirirken aslında farkında olmadan korkak çocuk yetiştirdiklerini bilmelerini ister. Eğitim anlayışının değişmesi gerektiğini düşünür (Akyüz, 2014: 314).

Baltacıoğlu'nun Eğitim Yaklaşımının Temel İlkeleri

İçtimai Mektep'in Temel İlkeleri

Baltacıoğlu, şahsiyet pedagojisine uygun olan okula "*İçtimai Mektep*" der. Baltacıoğlu'nun amacı, ezbere dayanan eğitimi kaldırarak gerçek hayatı eğitimin merkezine almaktır (Baltacıoğlu, 1942: 13; Baltacıoğlu, 1964b: 79). Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışı "*şahsiyet ilkesi*", "*çevre ilkesi*", "*çalışma ilkesi*", "*verim ilkesi*" ve "*başlatma ilkesi*" ilkelerine dayanmaktadır.

Şahsiyet ilkesi. Şahsiyet sahibi insan iyi, doğru, güzel, teknik ve sosyal eserler ortaya çıkarandır. Baltacıoğlu'na göre şahsiyet ilkesinde amaç öğrencileri sosyal yaşama hazır hale getirmektir. Burada bahsedilen sosyal yaşam, öğrencinin mesleki bir şahsiyet elde etmesidir. Baltacıoğlu'na göre eğitim, öğrencinin yaşamını kolaylaştırmalı ve öğrenci onda bir mana bulmalıdır (Baltacıoğlu, 1942: 25). Öğrenci jimnastik öğrenirken uzak mesafe yol yürümeyi de bilmelidir. Öğrenci edebiyat derslerinde teorik bilgi ile beraber halka hitap edebilmeyi de öğrenmelidir. Öğrenci bitkileri öğrenirken aşlamayı, budamayı ve tohum seçmeyi de öğrenmelidir. Bunlar programın bir parçası olmalıdır. Baltacıoğlu hayatın gerçek uğraşlarına yönelik eğitim verilmesini gerekli görmektedir (Baltacıoğlu, 1944: 98).

Çevre İlkesi. Tüm mesleklerin kendilerine ait çevreleri bulunmaktadır. Bir meslekte uzmanlaşmak isteyen kişi, ilgili çevrede gelişerek o meslekte uzmanlığını elde edebilir. Söz konusu olan çevre dört duvarı olan bir sınıf, masadaki bir kitap değil doğrudan atölye, marangozhane gibi gerçek hayattaki çevrelerdir. Ona göre, öğrencinin yetişebilmesi için yapılacak ilk iş yetiştirilecek çevreyi uygun hale getirmektir (Baltacıoğlu, 1964b: 101).

Çalışma (Travay) İlkesi. Bu ilkede öğrenciler, sosyal çevre içindeki aktif bireylerdir. Bu öğrencilerin gerçek ve kullanılabilir ürünler üretmesi lazımdır. Baltacıoğlu'na göre öğrencilere kartondan saksı yapmayı öğretmek bu ilke ile çelişir. Yaşamın içindeki bireyler olan öğrencilere gerçek yaşam deneyimleri sunulmalıdır. Baltacıoğlu'na göre artık "elişi" hatta "iş" yoktur; "sanat, zanaat, büyük sanayi" vardır. Avrupa pedagojisinin elişi göreneğinden vazgeçilip gerçek teknikleri gerçek çevrelerde gerçek çalışmalarla gerçek eserler verdirmek üzere gerçekten öğretilmesini gerekli görür. Kağıttan kürek, kartondan merdiven yapan okulların öğrencilerini işe değil yalana alıstırdığını belirtir (Baltacıoğlu, 1964b: 56). Baltacıoğlu'na göre bireyler kendi kendini eğitir. Bir oluşum olan eğitim emek vererek ilerlemektedir. Bu oluşum için çevrenin gerçek çevre ve imkanların gerçek olması şarttır. Ebeveynler ve öğretmenler bu oluşumun destekçileridir. Bu destek dıştaki koşulları sağlayacaktır (Ergün, 1996: 14).

Verim (randıman) ilkesi. Bu ilkede öğrenciler çalışmalarının sonucunda bir değeri olan sosyal verim kazanacaklardır. Örnek olarak, bir öğrenci bahçe ve bitki işiyle ilgileniyorsa ortaya çıkan ürünler hem yenilebilir hem satılabilir olmalıdır. Baltacıoğlu'na göre sadece eğlenmek için, vakit geçirmek için yapılan çalışmaların verimi düşüktür (Ergün, 1996: 15).

Başlatma (inisiyasyon) İlkesi. Baltacıoğlu'na göre başlatma ilkesi öğrencinin yaşama hazırlandığı evredir. Öğrenciler hayata dair tüm becerileri edinmez fakat beceri edinmeye başlamıştır. Örneğin marangozluk eğitimi rendelemekle başlamalıdır (Ergün, 1996: 15).

Baltacıoğlu'nun Eserleri

Baltacıoğlu'nun öğretim yöntemleri ile ilgili eserleri Tablo 1'de, pedagoji ile ilgili eserleri Tablo 2'de, felsefe eserleri Tablo 3'te, sosyoloji eserleri Tablo 4'te, estetik eserleri Tablo 5'te ve edebi eserleri Tablo 6'da yer almaktadır (Kolçak, 1968: 71-72).

Tablo 1. Öğretim Yöntemleri ile İlgili Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Usulü Terbiye ve Tedris	İstanbul	1920
Hendesenin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Eşya Derslerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Coğrafyanın Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Resmin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Elişlerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Mektep Temsillerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1920
Yazının Usulü Tedrisi	İstanbul	1920

(Kolçak, 1968: 71-72)

Tablo 2. Pedagoji ile İlgili Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Talim ve Terbiyede İnkılâp	İstanbul	1910
Terbiye-i Avam (Halk Eğitimi)	İstanbul	1914
Elişlerinin Usulü Tedrisi	İstanbul	1914
Terbiye ve İman	İstanbul	1914
İlm-i Terbiye Konferansları	İstanbul	1915
İzmir Konferansları	İstanbul	1915
Terbiye İlmi	İstanbul	1916
Türkiye’de Sanayi-i Nefise Tedrisatının Islah ve İnkişafına Dair Layiha	İstanbul	1926
Umumi Pedagoji	İstanbul	1930
Hususi Tedris Usulleri	İstanbul	1932
Terbiye (Gazi Eğitim Enstitüsü Projesini de kapsar)	İstanbul	1932
Resim ve Terbiye	İstanbul	1932
İçtimai Mektep Nazariyesi ve Prensipleri	İstanbul	1932
Mürebbilere	İstanbul	1933
Toplu Tedris	İstanbul	1938
Öğretmen	İstanbul	1944
Rüyamdaki Okullar	İstanbul	1944
Pedagojide İhtilal	İstanbul	1964

(Kolçak, 1968: 71-72)

Tablo 3. Felsefe Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Kalbin gözü	İstanbul	1922
Jean Jacques Rousseau’nun Terbiye Felsefesi	İstanbul	1925
Felsefe (Halk kitapları serisinden)	İstanbul	1938
Büyük Tefsir (Allah Nedir?)	Ankara	1961

(Kolçak, 1968: 71-72)

Tablo 4. Sosyoloji Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Avrupa Bizi Nasıl Tanıyor?	İstanbul	1913
Din ve Hayat	İstanbul	1918
Ahlaksızlık	İstanbul	1918
Maarifte Bir Siyaset	İstanbul	1918
İçtimaiyat Nokta-ı Nazarından Terbiye	İstanbul	1924
Tarih ve Terbiye	İstanbul	1933
Sosyoloji	İstanbul	1939

Türk'e Doğru (iki cilt)	İstanbul	1942-43
Batıya Doğru	İstanbul	1943
Ziya Gökalp	İstanbul	1966

(Kolçak, 1968: 71-72)

Tablo 5. Estetik Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Demokrasi ve Sanat	İstanbul	1931
Sanat	İstanbul	1934
Tiyatro	İstanbul	1941
Karagöz Tekniği ve Estetiği	İstanbul	1942
Türklerde Yazı Sanatı	İstanbul	1958

(Kolçak, 1968: 71-72)

Tablo 6. Edebi Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Batak (Roman)	İstanbul	1942
Yalnızlar (Hikayeler)	İstanbul	?
Sapıklar (Portreler)	İstanbul	?
Kütük (Piyes)	İstanbul	1934
Andaval Palas (piyes)	İstanbul	1934
Ölüler (Piyes)	İstanbul	1939
İnanmak (piyes)	İstanbul	1939
Kafa Tamircisi (piyes)	İstanbul	1940
Dolap Beygiri (piyes)	İstanbul	1940
Karagöz Ankara'da (piyes)	İstanbul	1940

(Kolçak, 1968: 71-72)

Baltacıoğlu'nun İkinci Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Eğitim Görüşleri

1908 yılında Meşrutiyetin yeniden ilanıyla kurs, konferans vb. yollarla halk eğitim çalışmaları yapılmıştır. Baltacıoğlu, Meşrutiyetin başında açılan gece derslerinin kısa süre yapılmasının sebebinin halk eğitiminin bilinmemesi olduğunu ifade etmiştir. Hamallara, satıcılara sadece alfabe öğretmek onların düzeyini yükseltmiş ve onları eğitmiş olamayacaklarını belirtir. Halk eğitiminin, halkın azmini diri tutmak olduğunu düşünmektedir. Baltacıoğlu'na göre, uygun halk eğitimi verilmemektedir (Akyüz, 2014: 298-299).

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde eğitim, dönemin düşünürlerinin ele aldığı bir konu haline gelmiştir. Eğitimciler çeşitli düşünceler belirtmişler ve Cumhuriyet Dönemi'nin eğitim politikalarına yön vermişlerdir. Baltacıoğlu da bu eğitimcilerden biridir. Baltacıoğlu, geleneksel eğitim sistemini hiçbir zaman benimsememiştir. Bu hususta yenilikçi görüşler paylaşarak ve uygulayarak kendine özgü bir bakış açısı elde etmiştir (Obuz, 2015: 297).

Baltacıoğlu, yurt dışına öğrenciler göndermek, yeni okul binası yapmak vb. sürekli dile getirilen konulardan uzaklaşmak istemiştir. Akıllı ve cesur bir nesil yetişeceğine inanmıştır. Bir vatansever olan Baltacıoğlu, bu ortamda yenilgiyi fırsata dönüştürmenin üzerinde durmuştur. Onun düşüncesinde Türk eğitim sisteminin devrime ihtiyacı vardır. Batı'nın bilimleri ile yetinmenin doğru olmadığı görüşündedir. Türklerin psikolojik, estetik, gerçek sezgileri ile dolu olan atasözlerini, masallarını ve efsanelerini değerli görmektedir (Baltacıoğlu, 1964b: 50). Baltacıoğlu'na göre milliyetçilik, bir milletin kendi dinini, dilini, sanatını yaşamasıdır. Milliyetçi olmayanların politikasında da bu üç yaratıcı gücün yaşadığını düşünmektedir (Baltacıoğlu, 1964a: 23).

Baltacıoğlu okullarda bilgilerin ezberletildiği ve bu sebeple de sadece okuma yazma öğretilbildiği görüşündedir. İlkokulun memleketi kalkındıracağına inandığını ancak ilkokulun ruhunun, vicdanının ve ülküsünün anlaşılamadığını düşünmektedir. Okuma, yazma, matematik, geometri, tarih ve coğrafya derslerinin gerçek bir eğitim için yeterli olamayacağını düşünmektedir (Baltacıoğlu, 1964b: 51).

Baltacıoğlu'nun Öğretmen Tasviri

Baltacıoğlu'na göre üç tip öğretmen vardır. Birincisi okutan, ezberleten, çocuğu hiç tanımayan öğretmenlerdir. İkinci tip öğretmen okutan ve okuttuğunu anlatan öğretmenlerdir. Bunlar çocuğun bir ruhu

olduğunu kabul eden fakat sadece entelektüel bir ruh bilgisine dayandıkları için, başarı elde edemeyen öğretmenlerdir. Eğitim hamalları dediği bu öğretmen tipi birincisine göre daha ileri seviyede ise de istenen öğretmen tipi değildir. Üçüncüsü ve olması gereken öğretmen tipi okutmayan, ezberletmeyen, çocuğu anlayan, bilgiyi ona bulduran öğretmenlerdir (Baltacıoğlu, 1964a: 74; Baltacıoğlu 1964b: 134).

Baltacıoğlu, Jean Jacques Rousseau'yu öğrenci yetiştirme açısından örnek almaktadır. Bu bağlamda, Baltacıoğlu'na göre öğrenciyi zorlamak yerine ona rehberlik etmek daha uygundur. Öğrenci yetiştirilirken öğrencinin yaşı ve sosyal durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrenciye uygun olan eğitim onu yetiştirecek ve geliştirecektir (Baltacıoğlu, 1948: 10).

Baltacıoğlu, öğretmenleri yalnızca okulda eğitim veren bireyler değil kültürün ve medeniyetin göstergesi olarak görür. Öğretmen hem iyi bir eğitim vermeli hem de yenilikçi bir bakış açısına sahip olmalıdır. Baltacıoğlu öğretmenleri, öğrencinin kendini yetiştirebileceğine inanan, eğitimi gerçek çevre şartlarında yapılabileceğini fark eden, öğrencilerin gerçek uğraşlar yoluyla beceri kazanabileceğini bilen bireyler olarak dile getirmiştir. Baltacıoğlu, yeni bir toplumun kurulmasında, milli bilinç oluşturmada, üretken ve yaratıcılığı gelişmiş öğrenciler yetiştirmede öğretmenleri önemli bir rolde görmektedir (Obuz, 2015: 335).

Ayrıca Baltacıoğlu, köyde eğitim öğretimin sürdüğü ilkokullarda değişim olması gerektiği görüşündedir. Ona göre eğitimin topluma bir yansıması olmalıdır. Köylüler elleri ile yiyor ve ellerini yıkamıyorlarsa okul sosyal çevresine hiç etki etmemiştir. İlkokul yeni Türk köylüsünü yetiştirmelidir. Köyleri süsleyen ilkokulları değil köyleri kalkındıran ilkokulları istemektedir (Baltacıoğlu, 1964b: 51).

Eğitimde üretime ve milli değerlere yer vermenin yanında köyün eğitimle değişimi, onu oldukça heyecanlandırmıştır. Köy Enstitüsü düşüncesini ve temel anlayışını desteklemiştir (Obuz, 2015: 337).

Sonuç

Ülkemizde bazı dönemlerde program geliştirmeye yoğunlaşıldığı bilinmektedir. Ekonomik, kültürel ve siyasal dönüşümlerde programlarda değişikliğe gidilmiştir. Değişmekte olan ihtiyaçlara göre öğrenci yetiştirmede eğitim programları önemli bir konumdadır. Hem dünyada hem ülkemizde son yıllarda yapılandırmacı yaklaşım üzerine çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Yapılandırmacılık, öğrencinin bilgiyi ve deneyimi anlamlandırmasını içermektedir. Öğrenciler, yeni deneyimleriyle önceki deneyimleri arasında bir ilişki kurarak yeniden düzenleme yapar. Bu düzenlemeyi öğrencinin kendisi yapar. Bununla birlikte, öğrencinin eski deneyimleriyle ilişki kurulmayan bilgiler kalıcı olamayacaktır. (Arslan, 2007: 44).

Baltacıoğlu, sadece kitaba bağlı kalınan ve sadece sembollerle anlatılan konuların öğrencileri gerçek dünyadan uzaklaştırdığı bir sistemi yanlış bulmaktadır. O, deneyimleyerek, yaparak ve yaşayarak öğrenmenin yanında durmaktadır (Bavagra, 2016: 32-33). Kitapların hacminde yapılacak azaltmanın ezberciliği de ortadan kaldıracığını belirtmektedir. Baltacıoğlu'na göre kitaplar öğretim materyallerinden sadece biridir fakat ilki değildir. Çünkü öncelik deneyimdedir. Öğrencilerin okumak dışında deneyimleyerek öğrenme sağlayabileceği konular vardır. Sözcükler, eylemlerin yerini tutamazlar. Kitapların rolü aksiyonu vermek değil aksiyon üzerine kelime dediğimiz sembollerle düşündürmektir. Baltacıoğlu "Bilgi deneme ile başlar, deneme ile biter." diyerek yaparak ve yaşayarak öğrenmeye ışık tutmuştur (Baltacıoğlu, 1964b: 24).

Balkan Savaşı sırasında eğitim sorumlusu olduğu "Şemsülmekatip" özel okulunda geleneksel eğitime karşı duruşunu göstermiştir. Sınıfların yerini açık hava dersleri almıştır. Okul gezilerine çıkmıştır. Ayrıca okul tiyatrosu ilk kez bu okulda yapılmıştır (Tozlu, 1989: 15-16).

Baltacıoğlu, ezberci eğitimi eleştirerek ezberi sadece kötülemenin yeterli olmadığını, ezber gerektiren sınavların da değişikliğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Ona göre sınavın tek amacı öğrencilerin olgunluk düzeyini anlamak olması gerektiğini, hiç soru sormayarak sadece dinleyerek de sınavın mümkün olduğunu; bir konuyu öğrencilerin araştırmasını sağlamanın, öğrencilere eleştiri yaptırmanın da sınav olduğunu; her öğrenciden aynı çözümleme ve analiz gücü beklenemeyeceğini; her öğrencinin kendi edinebileceği olgunluğa ulaşabileceği görüşündedir (Baltacıoğlu, 1964b: 44).

Bu çalışma sonucunda, Baltacıoğlu yapılandırmacılık yaklaşımından söz etmese de onun düşüncelerinin günümüzde benimsenen yapılandırmacılık yaklaşımıyla benzer olduğunu görülmüştür. Baltacıoğlu'nun yaratıcı ideal öğretmen düşüncesi ile günümüzde yakın zamanda gündeme gelen yapılandırmacı eğitim anlayışındaki öğretmenin rollerinin birbirine çok yakın olduğu fark edilmiştir. Baltacıoğlu'nun eğitim üzerine değindiği konular, ülkemizde henüz benimsenmeye çalışılmaktadır. Öğrenciler gerçekliğe ne kadar yakın olurlarsa bilgiyi o kadar kolay öğreneceklerdir. Bu sebeple, Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışını oluşturan ilkeler, günümüz eğitimde temel alınması gereken ilkelerdir.

Kaynaklar

- Akyüz, Yahya. Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014.
- Altın, Hamza. (2014). "II. Meşrutiyetten Cumhuriyete İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Onun Eğitim ve Eğitimci Kavramları ile İlgili Düşünceleri". *Tarih Araştırmaları Dergisi* 33.55 (2014): 219-252.
- Arslan, Mehmet. "Constructivist Approaches in Education". *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences* 40.1 (2007): 41-61.
- Aytaç, Kemal. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi". *Milli Kültür* 49 (1989): 165-166.
- Baltacıoğlu, İ. Hakkı. Adam Nasıl Yetiştirilir? Ankara: Genel Kurmay ARGE, 1964a.
- . Çocukların Terbiyesi. Ankara: Şaka Yayınları, 1948.
- . Hayatım. İstanbul: Dünya Yayınları, 1998.
- . İçtimai Mektep. Ankara: Maarif Matbaası, 1942.
- . Pedagojide İhtilal. İstanbul: İstanbul Yayınları, 1964.
- . Rüyamdaki Okullar. İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1944.
- . Toplu Tedris. İstanbul: Sebat Yayınları, 1938.
- Bavagra, Ümit. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nda Bir Eğitim Modeli: Rüyamdaki Okullar. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2016.
- Bayraktar, Levent. "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu". *Türkiye'de Sosyoloji: İsimler ve Eserler*. Der. Çağatay Özdemir. Ankara: Phoenix Yayınları, 2008.
- Ergün, Mustafa. İ. Hakkı Baltacıoğlu Yaşamı ve Hizmetleri. Haz. A. Ferhan Oğuzkan. Ankara: Gün Ofset, 1996.
- Karal, E. Ziya. "Baltacıoğlu'nun Eğitim Tarihimizdeki Yeri". *Yeni Adam*. 921 (Mayıs 1978): 20.
- Kartal İncebacak, Duygu. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ve Hasan Âli Yücel'in Eğitim ve Kültür Konularına Dair Görüşleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, 2021.
- Kaytancı, Lütfi. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, 2014.
- Kolçak, Sabri. İ.h. Baltacıoğlu – Eğitimin Felsefesini Yapan Pedagog. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası, 1968.
- Nozoğlu, Seda. (2023). Türk Ütopyalarında Eğitime Bakış: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Rüyamdaki Okullar Örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, 2023.
- Obuz, Ömer. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Düşünce Dünyası. Yayımlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2015.
- Özen, Haldun. Baltacıoğlu'nun "Hayatım" Adlı Tefrikası Hakkında Ek Bilgiler. *Kebikeç* 9 (1999): 5-34.
- Şişman, Mehmet. Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2014.
- Tozlu, Necmettin. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1989.

İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU'S APPROACH TO EDUCATION

Zeynep Sude Ersu

ABSTRACT

İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, who lived in the 19th century, is one of the important names in the history of Turkish education. Baltacıoğlu's views on education are considered important because he examined the education systems both in our country and in Europe during the Ottoman and Republican Periods. "Does İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu's educational approach shed light on today's education?" question constitutes the problem of the research. Baltacıoğlu is one of the important playwrights of the Republican Era theatre. According to Baltacıoğlu, education is not a matter of teaching, but a way of living and the duty of the school is to prepare children for life. He thinks that simply presenting information is not enough and that it is important to teach children how to use it in life. His understanding of education is based on the principles of "personality principle", "environment principle", "work principle", "productivity principle" and "initiation principle". He advocates a functional education rather than a purely theoretical education. It seems that Baltacıoğlu's thoughts are similar to the constructivism approach adopted today. There are many works of pedagogy, philosophy, sociology, art and literature.

Keywords: İsmayıl hakkı baltacıoğlu, education, educational approach, educational overview, teaching